

Наталія Литовченко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Самостійна робота як засіб розвитку мультилінгвальної компетенції студентів-філологів

Анотація

У статті розглянуто теоретичне обґрунтування запровадження методики організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів. Наведено результати експериментального дослідження, що вивчає особливості застосування самостійної роботи у контексті підготовки вчителя англійської мови і літератури, фахівця з мультилінгвальної освіти. Запропоновані методи і форми використання самостійної роботи у підготовці бакалаврів факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Вирішальна роль при залученні самостійної роботи визначається, в першу чергу, дидактичними факторами. У статті наведений досвід використання самостійної роботи, щоб розвинути мультилінгвальну компетенцію студентів першого курсу англійського відділення. Результати дослідження є практичними, актуальними, містять теоретичну інформацію і можуть використовуватися при подальшому вивченні даної проблеми.

Ключові слова: багатомовна/мультилінгвальна освіта, самостійна робота, компетенції, методи викладання, експериментальне дослідження.

Вступ

На сьогодні самостійна робота студентів вищих навчальних закладів є важливою дидактичною проблемою, розв'язання якої дасть змогу якісно

модернізувати систему підготовки сучасного фахівця.

Відомо, що рівень професійної компетентності фахівця вимірюється й оцінюється його здатністю самостійно здобувати нові знання, використовувати їх

у навчальній та практичній діяльності. Важливу роль у розвитку самостійності студентів відіграє самостійна робота, організована відповідним чином.

Дослідженню самостійної роботи студентів присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних авторів (Ю. К. Бабанський, А. Н. Леонтьєв, І. Я. Лернер, Н. Ф. Тализіна).

Актуальність теми зумовлена тим, що важливу роль у процесі мультилінгвального навчання відіграє ступінь виконання роботи, яка вноситься на самостійне вивчення.

Об'єктом дослідження є самостійна робота студентів.

Предметом дослідження виступає методика організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах мультилінгвальної освіти.

Мета статті – теоретично обґрунтувати, розробити та частково експериментально дослідити запровадження методики організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів.

Мета зумовлює головні завдання дослідження:

– проаналізувати стан наукової розробки проблеми організації самостійної роботи студентів вищих учбових закладів освіти в умовах мультилінгвальної освіти;

– провести аналіз сутності поняття «самостійна робота» та визначити її роль в організації навчального процесу;

– обґрунтувати форми, види, типи і методи проведення самостійної роботи студентів;

– розробити систему вправ та завдань, які можуть бути ефективно застосовані під час проведення самостійної роботи;

– дослідити позитивні та негативні сторони проведення самостійної роботи за допомогою анкетування, а також провести експериментальну самостійну роботу.

Основною методологією дослідження є загальні положення про самостійну роботу студентів; формування мовленнєвих компетенцій, а також психолого-педагогічні основи розвитку іншомовної компетенції студентів.

Для вирішення поставлених завдань були використані наступні методи дослідження:

– теоретичні: аналіз психологічної, педагогічної, методичної літератури та нормативних документів з проблеми дослідження; моделювання та проектування методичної системи комплексної самостійної роботи студентів з англійської мови;

– емпіричні: спостереження, анкетування, тестування, вивчення

вузівської документації, бесіда, педагогічний експеримент;

– методи якісного та кількісного аналізу експериментальних даних: компонентний аналіз, статистична обробка результатів експерименту та їх методична інтерпретація.

Теорія

Самостійна робота студента як форма навчальної діяльності у ВНЗ.

Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, призвели до зміни парадигми освіти, що вимагає модернізації вищої професійної освіти, розробки нової моделі української вищої школи, нових державних освітніх стандартів. У зв'язку з цим створюється сучасна модель підготовки студента вузу, що містить принципово нові вимоги до майбутнього фахівця і відповідає потребам сучасного постіндустріального суспільства.

На даний час основа і специфіка оптимізації навчального процесу і педагогічної діяльності полягає у зміні самого змісту навчання та виховання студента. Не знання, а здатність до їх отримання; не пам'ять, а мислення як провідний механізм психіки, залучений у процес навчання; не пасивна старанність, а активне відношення до навчального процесу; не розуміння, а критично спрямована та підкріплена

самовизначенням участь у досягненні навчальних результатів; не індивідуальна, а групова участь у розв'язанні задач і проблем у навчальній діяльності, колективне самовизначення, відповідальність; не навчання у звичайному розумінні, а навчання для особистого, професійного, суспільного росту – ось деякі моменти, характерні для перелому у нашій освіті (Я. Я. Чорненький, 2006, с. 8).

Формування сучасного фахівця в умовах модернізації вищої школи неможливо без цілеспрямованої самостійної роботи студентів. Педагогічний процес у вузі в даний час повинен бути спрямований на підготовку фахівця, здатного застосовувати отримані знання на практиці і самостійно добувати їх. Тому, переслідуючи мету вдосконалення якості освіти, саморозвитку особистості студента, підвищення якості підготовки фахівців, необхідно більш активно здійснювати управління процесом отримання і засвоєння знань студентами при їх самостійній роботі. Лише самостійна робота і контроль за її виконанням сприяє формуванню самостійності мислення студентів, творчого підходу до вирішення навчальних та професійних завдань.

Виходячи з цих міркувань, вважаємо, що у вирішенні проблем освіти

особлива роль належить правильній організації самостійної роботи студентів. Саме від її активності залежить, чи будуть студенти схильні до вдосконалення своєї навчальної діяльності, чи займуться в подальшому самоосвітою, чи відчують необхідність включитися в систему безперервної освіти (Я. Я. Чорненький, 2006, с. 8).

Вивченню самостійної роботи студентів присвячено велику кількість наукових робіт (В. Біскуп, Ю. К. Бабанський, А. Н. Леонтьєв, І. Я. Лернер, А. М. Матюшкін, Н. Ф. Тализіна, П. І. Підкасистий, Т. І. Шамова, Г. І. Щукіна та ін.).

Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах передбачено, що самостійна робота студентів повинна становити не менше 1/3 і не більше 2/3 загального обсягу часу, відведеного на вивчення конкретної дисципліни. Така кількість годин дає можливість розвивати пізнавальну активність, формувати самостійність, як рису особистості, здатність до творчого розв'язання сучасних виробничих завдань, уміння приймати рішення. Це необхідно на сучасному етапі з докорінними змінами економічних відносин у країні, динамізмом сучасної науки і техніки, зростанням ролі особистості в суспільному

житті та праці. Сьогодні самостійно робота студента з методичної проблеми перетворилась на суспільну (Я. Я. Чорненький, 2006, с. 10).

Значне збільшення кількості годин на самостійну роботу студентів вимагає нового підходу до управління нею, зокрема, до її організації, забезпечення, контролю, ролі та діяльності учасників процесу навчання.

Проблема організації самостійної роботи студента перебуває сьогодні в центрі уваги вузівської громадськості. Для вибору шляхів її розвитку практично в кожному вузі, регіоні організуються науково-методичні конференції та семінари (В. А. Козаков, 1990, с. 5).

Перед вивченням проблеми, необхідно дати визначення поняттю «самостійна робота студента». В. А. Козаков визначає самостійну роботу у широкому сенсі наступним чином. Самостійна робота студента – це активна пізнавальна творча діяльність студента, яка присутня (повинна бути присутня) в будь-якому виді навчальних занять. У більш вузькому, але найбільш уживаному сенсі цього поняття, самостійна робота студента розглядається як один з видів навчальних занять, специфічною особливістю якого є відсутність викладача в момент навчальної діяльності студента (на відміну від лекцій,

семінарів та інших занять з викладачем) (В. А. Козаков, 1990, с. 5-6).

В. С. Єлагіна зауважує, що самостійна робота у вузі є багатофункціональною. Працюючи самостійно, студенти міцно і глибоко засвоюють предметний навчальний матеріал, розвивають навички дослідницької і професійної діяльності, вміння працювати з навчальною та науковою літературою, здатність приймати відповідальні та конструктивні рішення в різних кризових ситуаціях (В. С. Єлагіна, 2010, с. 116).

Організація самостійної роботи студентів здійснюється з урахуванням дидактичних принципів, що відображають специфіку даного напрямку педагогічної діяльності у ВНЗ. Розглядаючи принцип, як керівну ідею, рекомендації, направляючі діяльність викладача і студента на досягнення поставлених цілей, ми пропонуємо наступну систему принципів, які сприяють формуванню у студентів умінь і навичок самостійної роботи. В. С. Єлагіна класифікує принципи наступним чином:

1. Принцип єдності навчальної (аудиторної) самостійної (поза-аудиторної) діяльності студентів. Аудиторні заняття повинні забезпечувати виконання обов'язкового мінімуму самостійної роботи всіма студентами і

проводитися під контролем викладача, у якого в ході виконання завдання можна отримати своєчасну консультацію. Для успішності її виконання викладач розробляє методичні рекомендації та вказівки, алгоритми, що забезпечують успішне виконання завдань і спрямовані на розвиток самостійності студентів.

2. Принцип індивідуалізації і диференціації, що дозволяє максимально враховувати пізнавальні можливості, здібності та інтереси студентів. Реалізація даного принципу передбачає розробку різнорівневих завдань, необхідність використання яких пояснюється тим, що студенти мають різні інтелектуальні здібності. Різнорівневі завдання повинні включати як обов'язкову частину, яка відобразатиме вимоги стандарту вищої професійної освіти. Студентам, які успішно засвоюють предмет, швидко справляються з завданнями, слід пропонувати індивідуальні завдання підвищеної складності, запропонувати їм участь в науково-дослідній діяльності, в роботі над проектами, консультування слабших студентів.

3. Принцип професійної спрямованості, що сприяє переведенню навчально-пізнавальної діяльності студентів у професійно-педагогічну. Професійно-педагогічна спрямованість характеризується особистісними якостями

вчителя, формується і розвивається на основі інтересу до педагогічної діяльності, теоретичних знань, підкріплюється власним педагогічним досвідом, що здобувається майбутніми вчителями в процесі педагогічної практики в школі.

Одним із шляхів і засобів підвищення професійного інтересу студентів є вирішення педагогічних завдань на високому рівні майстерності, виконання навчально-творчих завдань, підготовка доповідей, написання есе; постановка і вирішення проблемних і ситуативних завдань; робота студентів над соціально-педагогічними проектами практичної спрямованості.

4. Принцип свідомості і творчої активності студентів. Реалізація цього принципу в організації самостійної роботи студентів вимагає від студента усвідомлюваного засвоєння знань, а також прийомів розумової діяльності, способів самостійної роботи в процесі активної пізнавальної діяльності.

5. Принцип посиленої складності завдань для самостійної роботи, обліку часу на їх виконання. Даний принцип вимагає відповідності ступеня труднощі завдань, змісту і обсягу самостійно досліджуваного матеріалу рівню інтелектуального розвитку студентів, результатами їх попередньої підготовки (В. С. Єлагіна, 2010, с. 117).

Для організації самостійної роботи необхідні: наявність і доступність навчально-методичних документів, проведення консультацій викладачів, контроль за результатами засвоєння знань, набуття вмінь, володінь і компетенцій у процесі самостійної роботи студента з боку викладача.

Дотримуючись дидактичної мети можна виділити чотири типи самостійних робіт.

1-й тип. Формування в студентів умінь виявляти у зовнішньому плані те, що від них вимагається, на основі даного їм алгоритму діяльності та посилок на цю діяльність, які містяться в умовах завдання. Пізнавальна діяльність студентів при цьому полягає в впізнаванні об'єктів даної галузі знань при повторному сприйнятті інформації про них або дій з ними.

Як самостійні роботи цього типу найчастіше використовуються домашні завдання: робота з підручником, конспектом лекцій тощо. Спільним для самостійних робіт першого типу є те, що всі дані шуканого, а також сам спосіб виконання завдання обов'язково повинні представлятися в явному вигляді або безпосередньо в самому завданні, або у відповідній інструкції.

2-й тип. Формування знань, що дозволяють вирішувати типові завдання.

Пізнавальна діяльність студентів при цьому полягає в чистому відтворенні і частковому реконструюванні, перетворенні структури та змісту засвоєної раніше навчальної інформації, що передбачає необхідність аналізу даного опису об'єкта, різних шляхів виконання завдання, вибору найбільш правильних з них або послідовного визначення логічно наступних один за одним способів рішення.

До самостійних робіт такого типу відносяться окремі етапи лабораторних робіт і практичних занять, типові курсові проекти, а також спеціально підготовлені домашні завдання з приписами алгоритмічного характеру. Особливість робіт цієї групи полягає в тому, що в завданні до них необхідно повідомляти ідею, принцип рішення і висувати до студентів вимогу розвивати цей принцип чи ідею в спосіб (способи) стосовно до даних умов.

3-й тип. Формування в студентів знань, що лежать в основі рішення нетипових задач. Пізнавальна діяльність студентів при вирішенні таких завдань полягає в накопиченні і прояві у зовнішньому плані нового для них досвіду діяльності на базі засвоєного раніше формалізованого досвіду (дій за відомим алгоритмом) шляхом переносу знань, навичок і вмінь. Завдання цього

типу припускають пошук, формулювання і реалізацію ідеї рішення, що завжди виходить за межі минулого формалізованого досвіду і вимагає від студента варіювання умов завдання і засвоєної раніше навчальної інформації, розгляду їх під новим кутом зору. Самостійні роботи третього типу повинні висувати вимогу аналізу незнайомих навчальних ситуацій і генерування суб'єктивно нової інформації. Типовими для самостійної роботи студентів третього типу є курсові та дипломні проекти.

4-й тип. Створення передумов для творчої діяльності. Пізнавальна діяльність учнів при виконанні цих робіт полягає в глибокому проникненні в сутність досліджуваного об'єкта, встановленні нових зв'язків і відносин, необхідних для знаходження нових, невідомих раніше принципів, ідей, генерування нової інформації. Цей тип самостійних робіт реалізується зазвичай при виконанні завдань науково-дослідного характеру, включаючи курсові та дипломні проекти.

Розвиток мультилінгвальних мовленнєвих компетенцій студентів.

Проблема мовленнєвої підготовки майбутнього педагогічного спеціаліста з мультилінгвальної освіти включає в себе поняття мовленнєвої компетенції. Вона сьогодні є однією з провідних базисних характеристик особистості, одним

із найважливіших виявів її цілісності й самодостатності.

Загальновідомо, що вивчення іноземних мов є невід'ємною частиною сучасного життя. На сьогоднішній день існує потреба у фахівцях з хорошим знанням англійської мови.

Однією з найбільш складних і актуальних проблем у методиці викладання є розвиток мовної та мовленнєвої компетенції студентів, бо головна мета навчання іноземної мови – вміння використовувати її як засіб спілкування.

Проблема мовленнєвої компетентності є актуальною та жваво обговорюється науковою спільнотою. Теоретичні дискусії стосовно психологічного змісту та чіткого розмежування термінів «мовна компетенція», «мовна компетентність», «мовленнєва компетенція», «мовленнєва здатність», «мовленнєва здібність» демонструють актуальність даної проблеми і підкреслюють значення сукупності знань про мову і принципи побудови висловлювання у структурі мовленнєвої організації суб'єкта. У багатьох дослідженнях ці поняття не розмежовуються, а то й вживаються як тотожні і взаємозамінні. Як зазначає Л. О. Калмикова, проблематика мовної компетенції у багатьох авторів не була

предметом спеціального аналізу; а фактично зливалась з проблематикою розвитку мовлення та навчання мови (Л. О. Калмикова, 2008, с. 183). Зазначені чинники демонструють необхідність визначення психологічного змісту мовної та мовленнєвої компетенції.

Основна проблема у дослідженні мовної/мовленнєвої компетентності, на нашу думку, полягає у тому, що в силу граничності, поняття вивчається психологією, лінгвістикою, психолінгвістикою, філософією мови, лінгводидактикою, та, залежно від наукової парадигми та конкретних завдань часткового дослідження, зміст поняття досить сильно варіює. Так, наприклад, те, що філософія мови вкладає у поняття лінгвістична компетенція – «передрозуміння людиною світу» (Дж. Габермас, 1995), з точки зору психології належить до змісту когнітивної компетенції – як здатність до імовірного програмування висловлювання. Ю. Д. Апресян (1995) визначає елементами володіння мовою мовленнєві вміння продукування і сприймання висловлювання, а М. О. Орап відносить вміння до складу мовної компетенції (М. О. Орап, 2009, с. 83).

У нашому розумінні «мовна компетенція» – це досягнення певного рівня володіння орфографічним,

фонетичним, лексичним і граматичним аспектами мови і здібностями використовувати мовні засоби для побудови правильно сформульованих висловлювань. Мовленнєва компетенція формується в різних видах мовленнєвої діяльності, яка здійснюється як в усній, так і письмовій формі.

Мовна компетенція передбачає не лише засвоєння знань, а й когнітивні умови для їх засвоєння. Передумовою засвоєння мовних знань є наявність певних загальних знань. Уявлення про внутрішні репрезентативні структури займає центральне місце у сучасній когнітивній психології (Л. М. Веккер, У. Найссер, Р. Солсо, І. Хоффман) і дозволяє стверджувати необхідність розвитку когнітивних процесів як передумову розвитку мовної здатності. Лише знання мови не визначає рівня мовної компетенції – авторами зазначається, що необхідною умовою «привласнення» мовних знань є рівень їх когнітивної обробки, котрий залежить від когнітивної компетентності (Р. П. Мілбруд, Т.О. Піроженко), логічної грамотності (К. Л. Крутій). Дитина у процесі свого мовленнєвого розвитку оволодіває дещо більшим ніж певний конкретний набір словосполучень і правил – вона опановує знання, котрі дозволяють їй вийти за межі конкретного набору відомих їй речень. Змістом цих знань є

здатність дитини до аналізу словосполучень і речень, їх узагальнення, виділення істотних ознак та синтезу щоразу нових словосполучень та речень із новим набором слів (М. О. Орап, 2009, с. 87).

На заняттях з іноземної мови потрібно прагнути до формування у студентів усіх видів мовленнєвої діяльності: лексико-граматичний, аудіювання, говоріння, читання, письмо. Для цього викладачу зі студентами різних спеціальностей потрібно слухати автентичні тексти різного формату (із загальним розумінням, з витяганням конкретної інформації, з повним розумінням); читати автентичні тексти професійної спрямованості, перекладати тексти різних стилів, анотації, реклами, статті; складати резюме, заявки, діалоги з урахуванням професійних ситуацій, заповнювати анкети, писати есе; готуватися до співбесіди, говорити про себе і про свої вподобання, реферувати та переказувати тексти, створювати лексичні бази, знайомитися з новою лексикою, переводити статті, виконувати граматичні вправи та ін.

Крім того, пропонувати студентам різноманітні види завдань, що дозволяють висловлювати свої думки зв'язно і адекватно, будувати комунікативно-доцільні висловлювання в усній і

письмовій формі, користуючись потрібними мовними засобами у відповідності до мети, змістом промови і умовами спілкування. Потрібно прагнути виробляти відчуття мови, розвивати аналітичні та творчі здібності – як на рівні змісту, так і на рівні мовних засобів, що дуже тісно взаємопов'язані. Студент володіє мовленнєвою компетенцією, якщо він має уявлення про систему, що вивчається і може користуватися цією системою на практиці.

Головна мета навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах полягає у формуванні у студентів комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації в новому для неї суспільстві. Історично склалося так, що практично всі жителі нашої країни є білінгвами: володіють як українською, так російською мовами. Різниця полягає лише у рівні володіння цими мовами. У навчальних закладах студенти мають можливість опанувати дві або більше іноземних мов. Отже, можна стверджувати, що для мовної освіти в Україні характерним є явище

полілінгвізму чи мультілінгвізму, що означає багатомовність. Як визначено у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, мультілінгвізм – це знання певної кількості мов або співіснування різних мов у окремому суспільстві.

Чи не найголовніше місце у вивченні іноземних мов займає самостійна робота. Самостійна робота – це така робота, яка виконується без безпосередньої участі викладача, але за його завданням, в спеціально наданий для цього час. При цьому, студенти свідомо прагнуть досягти поставленої цілі, вживаючи свої зусилля і виражаючи в тій чи іншій формі результат розумових або фізичних (або тих і інших разом) дій. Варто відзначити, що самостійна робота може виступати ефективним засобом боротьби за глибокі і міцні знання студентів, засобом формування у них активності.

Важливим завданням викладача вищого навчального закладу є правильна організація самостійної роботи, забезпечення умов її успішного перебігу, що передбачає не лише базову, наукову, а й відповідну педагогічну підготовку, вміння педагогічно доцільно активізувати пізнавальні сили студентів у навчальному процесі.

Методологія та знахідки

Експериментальне дослідження і апробація завдань для самостійної роботи проводилось на кафедрі англійської філології, факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара серед студентів першого курсу напрямку підготовки «Філологія (англійська)». Було обрано 22 студенти. Експериментальне дослідження було спрямоване на отримання ефективної стратегії для того, щоб покращити залучення самостійної роботи у професійну підготовку вчителів англійської мови, фахівців з мультилінгвальної освіти.

Ми провели експеримент у вигляді анкетування. Мета нашого дослідження полягає у визначенні недоліків і переваг організації самостійної роботи філологічного спрямування за результатами анкетування студентів-філологів. Також метою нашого експерименту було виявлення ефективності використання автентичних підручників у навчальному процесі, їх роль у мотивації студентів до подальшого навчання та зміні відношення до самостійної роботи як до нецікавої, але обов'язкової рутинної діяльності. Крім цього, нашими задачами були розвиток навичок письма і говоріння, розпізнавання, активізація та розширення словникового

запасу студентів, надання студентам культурної інформації, отримання навичок роботи в позаурочний час, розвиток пізнавального інтересу під час самостійної роботи.

Для вирішення поставленої мети ми провели анкетування студентів-філологів I курсу напрямку підготовки «Філологія (англійська)».

Анкета містила такі запитання:

1. За якими підручниками виконується навчання іноземної мови?
2. Які види завдань Вам пропонують для самостійної роботи?
3. Чи подобається Вам виконувати вправи для навчання граматичного матеріалу?
4. Чи подобається Вам виконувати вправи для навчання лексичного матеріалу?
5. Чи виникають у Вас труднощі при роботі із автентичними джерелами навчання (підручниками, текстами, аудіо записами)?
6. Які труднощі виникали під час виконання самостійної роботи?
7. У чому, на Ваш погляд, полягають недоліки організації самостійної роботи?
8. У чому Ви бачите переваги організації самостійної роботи?
9. Як викладачі перевіряли самостійну роботу?
10. Чи задоволені Ви оцінюванням самостійної роботи?

Основними видами завдань було визначено такі: тести, виконання різних граматичних вправ, написання рефератів та повідомлень, реферування статей, написання есе, творів, резюме, аналізування прочитаних текстів, створення проектів, підготовка відповідей на запитання (в усній і письмовій формі), вивчення лексики, усних тем та правил.

На питання «Чи подобається Вам виконувати вправи для навчання граматичного матеріалу?» 8 чоловік відповіли «Ні», 9 – «Так», 5 – «Важко відповісти».

Наступним питанням було «Чи подобається Вам виконувати вправи для навчання лексичного матеріалу?». Результати були такими: «Ні» – 12, «Так» – 7, «Важко відповісти» – 3.

Студенти пояснили, що інколи вправи і завдання для навчання лексичного матеріалу вимагають вивчення великого об'єму нової лексики. Інколи студентам не вдається вчасно засвоювати потрібну кількість лексичних одиниць за встановлений час.

На питання «Чи виникають у Вас труднощі при роботі із автентичними джерелами навчання (підручниками, текстами, аудіо записами)?» студенти відповіли наступним чином: «Ні» – 11, «Так» – 5, «Інколи» – 6.

На шосте питання «Які труднощі виникали під час виконання самостійної роботи?» відповіді студентів були наступними: брак часу на виконання, пов'язане із інтенсивністю навчального процесу; обсяг вправ та завдань занадто великий, а самостійне опрацювання не завжди вдається; важким є пошук інформації; важкі теми, мало потрібних книг, мало літератури; важливим для викладачів є висловлення таких зауважень: «Незрозумілі завдання до самостійної роботи», «Незрозумілі вимоги до самостійної роботи» – таких зауважень дуже багато. Отже, розробляючи й готуючи завдання для самостійної роботи для студентів I курсу викладачам необхідно більш коректно, чітко і доступно окреслювати вимоги й завдання.

На сьоме запитання про недоліки організації самостійної роботи половина опитуваних дали відповідь, що недоліків немає. Але проблеми в організації все ж було визначено такі: великий обсяг завдань; не завжди пояснюють, як треба виконувати завдання; мало часу на самостійну роботу. Як бачимо, здебільшого проблеми полягають не в організації самостійної роботи, а в самоорганізації студентів, які не можуть спланувати витрати часу на навчання й виконання самостійної роботи. Уважаємо,

що ці проблеми пов'язані з адаптацією студентів-першокурсників.

Відповідь на наступне запитання, а саме: «У чому Ви бачите переваги організації самостійної роботи?», була надана по-різному. Студенти визначили позитивні для себе моменти в наявності такої форми роботи, як самостійна. Основною її перевагою, на думку студентів, є можливість отримати додаткові бали. Також студенти зазначили, що, виконуючи самостійну роботу, вони привчаються до самоорганізованості; розвивають творче мислення, пам'ять; самостійна робота дає можливість отримати нові знання або вдосконалити набуті.

Перевірку самостійної роботи викладачі здійснюють в усній, письмовій формі та за допомогою тестів.

Останнім часом тести стають основним методом перевірки знань студентів. З одного боку, ефективність педагогічного тесту в тому, що він дозволяє проводити контроль за короткий термін і швидко обробити отримані результати. Педагогічний тест може охопити всі розділи навчальної програми, забезпечити повну перевірку знань студентів. З іншого боку, ми програємо в культурі мови (письмової або усної), яку за допомогою тестів не перевіриш. Особливо нагально ця проблема стоїть

перед вивченням іноземних мов, коли студенти, у своїй більшості, перестають логічно мислити, не вміють висловлювати свої думки тощо. Також є проблема відсутності ґрунтовності, адже традиційна перевірка дозволяла набагато глибше «копнути» студента. Студенти часто вказують, що тести інколи заплутують їх. Адже коли ми подаємо декілька варіантів відповідей, студенту необхідно ретельно вчитуватися в них. Інколи буває так, що навіть одне-єдине слово має вагомий значення, змінює весь смисл речення, а студенти цього не помітили.

На останнє питання анкети «Чи задоволені Ви оцінюванням самостійної роботи?» більшість опитуваних дали позитивну відповідь. Пояснюючи свою оцінку, студенти зазначили, що зазвичай задоволенні своїми балами, викладачі адекватно оцінюють їхні роботи.

Отже, за результатами анкетування студентів-філологів можна виділити такі переваги в організації самостійної роботи філологічного спрямування:

- отримання додаткових балів;
- можливість набуття нових знань, вироблення умінь і навичок;
- закріплення вже отриманих знань;
- розкриття власних творчих можливостей;

– збагачення професійно спрямованими знаннями, вміннями й навичками.

Основним недоліками організації самостійної роботи студенти вбачають такі:

– завеликий обсяг самостійної роботи та незначна кількість часу, відведеного на виконання самостійної роботи;

– неточність у формулюванні завдань для самостійної роботи;

– складність завдань для самостійної роботи;

– недостатня кількість наявної літератури.

Такі результати експерименту заслуговують на увагу викладачів – тих, хто викладає іноземні мови, а також потребують комплексного підходу, оскільки ці проблеми пов'язані не тільки з організацією самостійної роботи з боку викладачів-філологів, а й з вмінням студентів працювати з науковою літературою, з розподілом навчального часу тощо.

Після проведення анкетування ми також провели самостійну роботу, яка включала різні види завдань для перевірки рівня засвоєння знань студентів із теми “Introducing yourself”. Більшість завдань мали бути виконані в письмовій формі. Студенти мали один тиждень на виконання

роботи. Самостійна робота включала завдання з граматики, лексики і домашнього читання.

Після перевірки виконаних робіт, можна зазначити наступні результати: «відмінно» - 8 студентів (34,4 %), «добре» - 12 студентів (54,5 %), «задовільно» - 2 студенти (9,1 %), «незадовільно» (0 %).

Висновки та обговорення

Від організації самостійної роботи залежить результат засвоєння знань, умінь та навичок студентів, рівень самостійності. Дії викладача спрямовують студентів до організації і раціонального, ефективного здійснення активної, самостійної, свідомої і результативної пізнавальної діяльності, цьому сприяє правильно обраний вид управління. Під час організації самостійної роботи студентів на прикладі дисципліни «Основна іноземна мова (англійська)» необхідна зміна ролі студента в навчальному процесі, перетворення його на активний, діяльний суб'єкт, а також перехід до демократичного стилю управління навчальним процесом, де сама особистість викладача виступає стимулом до формування інтересу до знань у студента.

Численні роботи, які присвячені проблемам мультилінгвізму та

мультилінгвальної освіти свідчать про те, що питання мультилінгвального навчання є досить актуальним в сучасному світі.

Аналіз теоретичної літератури, з проблеми мультилінгвальної освіти, дозволяє стверджувати, що важливість мультилінгвальної освіти як засобу отримання спеціальних та професійних знань, як компонента поглибленої мовної освіти визначається, перш за все, загальною всесвітньою тенденцією до євроінтеграції в економічній, культурній, та політичній сферах. В освітній сфері дана тенденція обумовлює прагнення до інтеграції предметного знання, направленості на пізнання цілісної картини світу. Навчання на мультилінгвальній основі забезпечує студентам широкий доступ до інформації в різних предметних галузях, отримання нової інформації відповідно до індивідуальних потреб, можливість отримання безперервної освіти, а це в свою чергу надає їм додаткових шансів конкурувати на світовому та загальноєвропейському ринках спеціалістів.

У підготовці фахівця з мультилінгвальної освіти, важливу роль відіграє самостійна робота студентів, тому в даній роботі ми спробували дослідити ефективність проведення самостійної роботи студентів напрямку підготовки

«Філологія (англійська) 1 курсу Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Експериментальне дослідження полягало у проведенні анкетування, з метою виявлення особливостей організації самостійної роботи. За допомогою анкетування нам стало відомо, що не всі аспекти самостійної роботи є позитивними. Загалом студенти добре справляються із самостійними роботами, проте часто виникають труднощі через неправильну організацію роботи як із сторони викладачів, так і зі сторони самих студентів. Основними недоліками є неправильний розподіл часу на виконання роботи, надмірна кількість завдань, а також неточність у формулюванні завдань.

Майбутній учитель декількох іноземних мов має оволодіти мультилінгвальною комунікативною компетенцією, що передбачає його здатність користуватися поперемінно іноземними та рідною мовами в повсякденному житті та професійній діяльності. А це означає, що студенти не сприймають ці мови у вигляді чітко розмежованих розумових блоків, проте в них формується комунікативна компетенція, всередині якої всі мовні знання й досвід є складниками та в якій мови переплітаються й взаємодіють. Отже,

формування мультилінгвальної компетенції має проходити у взаємозв'язку з рідною та іншими іноземними мовами.

Мультилінгвальна компетенція дозволяє розглядати її не тільки в якості альтернативного шляху вивчення мови, але й як шлях опанування спеціальних знань, прилучення до цінностей світової культури та розвитку соціально-комунікативних здібностей особистості. Залучення аутентичних джерел однозначно позитивно вплине на краще опанування іноземної мови, а також надасть студенту цінну інформацію про історію, традиції країни, мова якої вивчається, дасть змогу зрозуміти сучасний стиль життя людей, а отже розвиватиме не лише мультилінгвальну, але і міжкультурну компетентність.

Активізація самостійної роботи студентів дозволить розвивати творчу активність, спостережливість, логічне мислення студентів; прищепити культуру розумової і фізичної праці, вчитися самостійно працювати, прагнути досягнення поставленої мети; формувати

професіоналізм майбутніх фахівців ще під час навчання у ВНЗ та постійно вдосконалюватися в обраній професії.

Результати нашого дослідження можуть бути запровадженні у педагогічний процес під час вивчення предмету «Основна іноземна мова (англійська)» у ВНЗ, а також будуть ефективними за таких педагогічних умов: постійне підвищення рівня самостійності студентів шляхом включення у навчальний процес завдань підвищеної складності; своєчасний контроль з боку викладача, поступове виховання потреби та навичок самоконтролю; різноманітність у формах та методах роботи.

Значення мультилінгвізму як соціокультурного явища сучасного суспільства насправді є визначним. Саме тому надзвичайно важливим є подальше дослідження питання впровадження методик організації самостійної роботи студента, що містять мультилінгвальний компонент, в загальні освітні програми вищих навчальних закладів.

Посилання

- Апресян, Ю. Д. (1995). *Избранные труды. Том 2. Интегральное описание языка и системная лексикография*. М.: Школа «Языки русской культуры».
- Бабанский, Ю. К. (1987). *Интенсификация процесса обучения*. М.: Знание.
- Елагина, В. С. и др. (2010) Самостоятельная работа студентов в педагогическом вузе / *Современные наукоемкие технологии*. № 10.
- Калмикова, Л. О. та ін. (2008). *Психологія мовлення і психолінгвістика*. К.: Переяслав Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс».
- Козаков, В. А. (1990). *Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение*. – К.: Выща школа.
- Леонтьев, А. Н. (1975). *Деятельность, сознание, личность*. М.: Политиздат.
- Лернер, І. Я. (1981). *Дидактичні основи навчання*. М.: Педагогіка.
- Орап, М. О. (2009). Мовленнєва компетентність як структурний елемент мовленнєвої організації суб'єкта: теоретичний аналіз / *Психолінгвістика*: [зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2009. Вип. 4..
- Підкасистий, І. Ф. та ін. (2006). *Педагогічні технології*. Харків: Колегіум.
- Талызина, Н. Ф. (1998). *Педагогическая психология*. М.: Издательский центр «Академия».
- Чорненький Я. Я. та ін. (2006). *Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента*. К., ВД «Професіонал».
- Habermas, J. (1995). *Theory of Communicative Action*. Cambridge: Polity Press, vol. 1.
- Tokuhamas-Espinosa, T. (2008). *Living languages: multilingualism across the lifespan*. Westport, Conn.: Praeger Publishers.
- Tucker, G. R. (1999). A global perspective on bilingualism and bilingual education / *ERIC Digest (August)*. EDO-FL-99-04. Washington, DC: ERIC Clearinghouse .

Wei, L. And Moyer, G. (2008). Research Perspectives on bilingualism and multilingualism / *The Blackwell Guide to Research Methods in Bilingualism and Multilingualism*. – Malden. Oxford : Victoria, pp. 3–17.